

Doktori (PhD) értekezés bírálata

Doktori értekezés szerzője: dr. Csizmásné Tóth Judit

Bírált doktori értekezés címe:

Tulajdonosi vagy szerződéses integráció?

A verikális integrációból fakadó előnyök kihasználásának vizsgálata a turnusonként 30 000 feletti állománnyal rendelkező broilercsirketermelők körében

Az értekezés bírálata:

Értekezés témájának újszerűsége, aktualitása, tudományos és társadalmi jelentősége

Az elmúlt tíz évben a baromfiágazat szakterületén született tudományos (PhD) munkák száma Magyarországon meglehetősen szerény, különösen annak fényében, hogy a rendszerváltás óta az állattenyésztés egyetlen talpon maradt képviselőjéről van szó, melynek eredményeire (pl.: export volumen és érték) méltán lehetünk büszkéek.

A tudományterületi szűkítés a kevés számú tudományos értekezés további számbeli csökkenését eredményezi, így bátran állíthatjuk, a megszületett munkák mindegyike egyedi, új vagy újszerű, a szakterületen munkálkodóknak „unikum”.

Ám a munkát nem csak ezen aspektusból tartom aktuálisnak és újszerűnek. Sokan kérdezik, hogy mi lehetett a baromfiágazat sikerének titka, hogy volt képes ez az ágazat a rendszerváltást követően termelési volumenét megtartani. Jelen értekezés az egyik legfontosabb „titok” vizsgálatára vállalkozik. Az integráció - mint a kihívásokra adandó egyik lehetséges válasz – fontos szerepet játszott, játszik hazai baromfiágazati szereplők életében. Talán nem túlzó állítás, hogy a hazai baromfiágazat rendszerváltást követő sikerének legfontosabb elemének tekinthetjük a gazdasági együttműködés és összefogás, a kölcsönös érdekeket figyelembe vevő struktúra kialakítását a termékpályán. Az integráció nem mindig csak lehetőség, néhány esetben kényszer is – a gazdasági túlélés egyik fontos útja.

A kutatás, mely a húscsibe termékpálya integrációjával, valamint annak összefüggéseivel foglalkozik, hasznos, példamutató és alkalmazható eredményeket tartalmaz nem csak a baromfiágazat szereplőinek, de más állattenyésztési ágazatok számára is.

Itt kell megjegyeznem, hogy a munkahelyi vitát követően a Jelölt – az opponensi és bírálóbizottsági tagok kéréseknek megfelelően – a dolgozatot érdemben átdolgozta, javította.

1, Bevezetés

A fejezetét a jelölt a korábbi 4 alpont helyett két alpontra osztotta, a korábbi nyolc oldal terjedelmet egy oldallal rövidítette. A fejezet jól mutatja be a téma aktualitását, jelentőségét, a dolgozat felépítését. Véleményem szerint a KSH állatállományára vonatkozó táblázatának (15. oldal, 2. táblázat: Állatállomány alakulása Magyarországon, ezer darab (1980-2013)) baromfi oszlopa félrevezető, hiszen azt gondolhatnánk, hogy az 1980-as 65 milliós baromfilétszám 38-39 millióra csökkenése (60%!) jelentős mértékben befolyásolta a kibocsátást. Az egyes baromfifajok, valamint hasznosítási irányok eltérő tendenciáit (pl.: húscsírke nő - tyúk létszám csökken) nem képes értelmezni a táblázat adatsora, ahogyan a

„háztáji” vagy házkörüli állományok adatait, vagy a termelési paraméterek növekedéséből származó termelési többletet sem.

Ugyanezen okból megtévesztő a 17. oldalon található 2. ábra (Baromfiállomány alakulása) is. Állításom az alábbiakkal támasztom alá.

A „tyúkféle” kategóriába sorolt állatállomány tartalmazza:

a, hústípusú szülőpár és nagyszülőpár állományt (Aviagen nagyszülőpárral is rendelkezik),

b, tojástermelő szülőpár, nagyszülőpár és tiszta vonalak állományait (Tetra tenyésztőszervezet),

c, étkezési tojástermelő állományokat (tojótyúkot)

d, húscsibe állományokat

e, házkörüli termelésben található extenzíven tartott kettős hasznosításúnak gondolt tyúkfélét.

Az már csak hab a tortán, hogy a húscsibék teljesítménye az elmúl harminc évben megtöbbszöröződött. Míg a nyolcvanas években a csibék 12-14 élethétre (84-98 nap) 1,8-2 kg élőtömeget értek el, addig 2015. évben ugyanezen élősúlyhoz 28-30 nap körüli idő szükséges a termelésben, ám a nagyobb vegyes ivarú vágósúly (2,6-2,8kg) eléréséhez sem kell több 42-44 napnál. Csak a hizlalási szakaszban az 1m² istállófelületen megtermelhető élőtömeg tekintetében saját számításaim szerint háromszor nagyobb élőcsirke mennyiség termelhető egy év leforgása alatt 2015-ben, mint 1980-ban.

Bár nem ilyen mértékű, de szintén növekedés volt a teljesítményben a pulyka, kacsa, liba termékpályákon is. Mindezek alapján fontos tény, hogy az állatállomány nagysága, valamint a baromfiágazat kibocsátása között nem áll fenn közvetlen kapcsolat. Így általánosságban nem lehet kijelenteni, hogy az ágazati teljesítmény csökkent.

Fontos megjegyezni, hogy e kritika csak közvetve szól a jelöltnek, de felhívja a figyelmet arra, hogy kellő szakmaisággal kell elemezni a KSH ilyen jellegű adatsorait.

Pozitívként értékelem, hogy a dolgozat e fejezete jól bemutatja a rendszerváltás állattenyésztés-növénytermesztés egyensúlyára gyakorolt hatását, valamint a baromfiágazati stratégia kiemelt részei alapvetően helyesen mutatják be a termékpálya főbb problémáit.

Szakirodalom feldolgozásának színvonala

A jelölt három fő témakör köré csoportosítja szakirodalmi áttekintését.

Első témakörben (négy alfejezetben) az integráció fogalmát, típusait, valamint az integrációk fejlődését mutatja be, alapvetően helyesen 25 oldal terjedelemben. A témaköri áttekintés jól mutatja be az egyes definíciókat és értelmezéseket. Jól sikerültnek gondolom a 2.4.3 valamint 2.4.4 fejezetet – melyek jól vezetik át a szakirodalmi áttekintés fejezetébe az olvasót. Két apróbb hibát jeleztem a hibajegyzékben, egyik inkább stilisztikai, másik szakmai hibának tekinthető.

Második témakörében a baromfiágazat elmúlt 20 évének és jelenlegi helyzetének bemutatását teszi meg. A munkahelyi védéshez képest e fejezet tartalmi bővülése örömdetese, arányosabbá érthetőbbé teszi a dolgozatot. Kritikai észrevételeim hasonlóak az előző részben már leírtakhoz – a KSH adatok csak megfelelő szakmaisággal értelmezhetőek jól.

Harmadik témakörében a stratégiai gondolkodás témakörével foglalkozik, valamint annak integrációval való kapcsolatát mutatja be. Az áttekintés elegendőnek tűnik, s alapvetően jól mutatja be a témakört. Bár akadnak be további magyarázatra szoruló részek (66. oldal 17.

táblázat- Miért nem versenyképes a turnusonként 30-50 ezer madarat hizlaló vállalkozás?) alapvetően elfogadható a jelölt logikai menete és a témakör bemutatása.

Tartalmazza-e a feldolgozás a témával összefüggő fontosabb tudományos előzményeket?

Az alapvető fontosságú szakirodalmak nagy részét tartalmazza az áttekintés. A jelölt pótolta a munkahelyi vitán jelzett hiányosságokat. Bár egyes pontjaiban még mindig lehet vitatni a dolgozat egyes kijelentéseit, jelen állapotában már „vita késznek” tekinthető az áttekintés. Jó tanácsként javaslom ismételten megfogadni, hogy az, hogy a baromfiágazat – benne a brojlercsirke termékpálya - egy olyan dinamikus ágazat, melynek közgazdasági viszonyai és helyzete nemcsak évről évre, de akár hónapról hónapra is változást mutathatnak.

Elemző módon, kritikailag dolgozta-e fel a jelölt a téma irodalmát?

A téma irodalmának kritikai feldolgozás az átdolgozása megfelelő, védhető állapotba került. Bár elvétve akadnak benne vitatható kijelentések, zömében elfogadható a jelölt érvelése, logikai megközelítése.

A kutatási célok megfogalmazásakor támaszkodott-e a jelölt a már ismer tudományos eredményekre?

Véleményem szerint igen. E területen is jelentős fejlődésen ment át a dolgozat, megfontolva és alkalmazva a munkahelyi védés intelmeit.

A kísérleti módszer helyessége. Alkalmas-e a választott módszer a célokban megfogalmazottak vizsgálatára?

a, A munka során alkalmazott vizsgálati módszerek korszerűsége, megbízhatósága.

A dolgozatban alkalmazott biometria és statisztikai módszereket megfelelőnek tartom, az alkalmazott statisztikai szoftver korszerű, megadja a megbízható lehetőséget az eredmények értékeléséhez.

b, A kutatási eredmények feldolgozásának színvonala, az eredmények matematikai-statisztikai értékelése.

A statisztikai módszerek alkalmazása az összefüggés vizsgálatok, valamint azok értékelése megtörtént, a jelölt matematikai statisztikai értékelése megfelelő.

c, Az eredményekből levont következtetések helytállósága.

Az eredményekből levont következtetések – ha stilisztikailag nem is mindig – de a legtöbb esetben világosak, logikusak.

A statisztikai összefüggéseket a jelölt – a munkahelyi védésen megfogalmazottaknak megfelelően - kiegészítő (magyarázó) vizsgálatokkal egészítette ki. E kiegészítések teljesebbé, védhetőbbé tették a dolgozat eredményeit.

d, Összeveti-e a jelöl saját eredményeit az irodalommal?

A feldolgozott téma újszerűsége erre kevésbé ad lehetőséget, ezért is tartom kiemelten fontosnak, hogy a jelölt saját eredményeinek „visszámérését” is megvalósította.

e, A jelöltnek az értekezéssel összefüggő publikációs tevékenysége.

A jelölt írott munkássága teljesíti a doktori iskola szabályzata szerinti elvárást, ugyanakkor arra bíztatom a jelöltet, hogy publikációs tevékenységét bővítse. Ez segíthet a témakör szakmai fogadtatásának jobb megismerésében, a lektorok bírálatai pedig új aspektusok megismerésében játszhatnak szerepet.

f, Tartalmaz-e az értekezés új tudományos eredményeket? A jelölt mely eredményeit ismeri el a bíráló új eredménynek?

Az értekezés tartalmaz új tudományos eredményeket, ám az jelenlegi megfogalmazásában (véleményem szerint) javítható. A tézisek megfogalmazásakor a kérdőíves paraméterekhez való szövegszerű ragaszkodás teszi nehézkessé és nehezen érthetővé azokat. Szövegszerű javaslatom, hogy a tézisek az alábbi módon kerüljenek megfogalmazásra:

Tézis 1:

A tulajdonosi integrációk előnye a szerződéses integrációkkal szemben, hogy az abban szereplő vállalkozások:

- a, könnyebben hozzáférnek a korszerű termelés technológiai információkhoz és technológiákhoz, ezáltal telepeik korszerűbbnek mondható,
- b, kedvezőbben alakulnak a gépi szolgáltatások,
- c, magasabb az értékesítési ár, ezáltal (termelői szemszögből) igazságosabb a termékpálya jövedelem elosztása.

Tézis 2:

A tulajdonosi integrációk esetében (az integrációba lépés óta) kisebb az élőcsirke árváltozásából adódó (piaci) kockázat, a szerződéses kapcsolatokhoz képest.

g, A dolgozat szerkezeti felépítése, tagolása.

A dolgozat felépítése sokat változott, javult, előnyére változott a munkahelyi védelem óta.

13 főcím (melyből 5 számozott), 16 alcímet tartalmaz. Véleményem szerint a felépítés elfogadható, jól strukturált a jelenlegi formában.

A dolgozat 118 oldalon taglalja az érdemi részeket, mely terjedelem megfelelő tartalmi elemeket tekintve. Ismételni tudom magam, a jelölt megfogadva a munkahelyi védelem intelmeit érdemben javított a dolgozat e kritériumán is. A dolgozat érdemi része arányosnak tekinthető, az alábbi fejezeti megoszlásokkal, arányokkal: Bevezetés (6 oldal -5,1%), Szakirodalmi áttekintés (52 oldal - 44,07%), Kutatási modell, anyag és módszer (14 oldal -11,86%), Eredmények és értékelésük (40 oldal -33,9%), Következtetések és javaslatok. (5 oldal - 4,24%),

h, A dolgozat táblázatai, ábrái egyértelműek, világosak-e?

Igen, alapvetően egyértelműek, világosak, ugyanakkor ábrái több esetben nem felelnek meg a formai követelményeknek sem betűtípus, sem betűméret tekintetében.

i, Az irodalmi hivatkozások szabályosak-e?

A jelölt irodalmi hivatkozásai 129 forrásmunkára hivatkozik irodalomjegyzékében, melyből 4 internetről letöltött hivatkozás található.

Összességében elmondható, hogy a hivatkozások zömében helyesek, azonban annak pontosítása és egységesítése (azonos szisztémában történő alkalmazása) még javítható. Az irodalomjegyzék pontos ABC sorrendbe történő felvezetése és a hivatkozások szövegbeni egységesítése még szintén megvalósítandó feladat. Nem találtam az irodalomjegyzékben a 17., 45., 47. oldalon található hivatkozásokat, melyeket szintén pótolni szükséges.

j, A dolgozat stílusa.

Itt is meg tudom erősíteni korábbi kijelentésem, hogy a dolgozat stílusa nagyságrendi javuláson ment keresztül a munkahelyi védés óta. Bár még mindig nem Rejtő Jenő, de a téma tudományos megközelítése és feldolgozása alapvetően olvasmányossá, olvashatóvá vált.

Úgy gondolom, hogy a dolgozat e területen is megfelel a tudományos fokozat elvárásainak.

k, A dolgozat külső megjelenése

A dolgozat külső megjelenése megfelel a doktori iskola szabályainak.

Összegzés:

A jelölt rövid idő alatt komoly változtatásokat hajtott végre a dolgozaton. A munkahelyi védést követően feltehetően rendkívül komoly munkamennyiséggel megfogadta az akkor felrótt kritikai észrevételeket és azok felhasználásával formálta újra dolgozatát. Bár már önmagában ez is dicséretre méltó, de fontos kiemelni, hogy kiegészítő, megerősítő vizsgálatokat végzett kutatásaival kapcsolatban, melynek eredményeit a függelékbe közölte. Mindezen tényeket is figyelembe véve úgy gondolom, hogy a jelölt minden tőle telhetőt megtett, egy nem hibátlan, de jó dolgozatot adott ki kezei közül. Erre figyelemmel a dolgozatot elfogadom, a nyilvános vitára bocsátását javaslom, sikeres védés esetén a doktori iskola részére javaslom a jelölt részére a PhD fokozat odaítélését.

Budapest, 2016. március 23.

.....
Dr. Csorbai Attila
elnök, igazgató
Baromfi Termék Tanács